

ડિજિટલ મીડિયા અને સાહિત્ય

ડૉ. શ્વેતા શરદકુમાર ચૌહાણ
અધ્યાપક

શ્રીમતી એસ.આઈ.પટેલ ઈન્ફોવાલા કોલેજ ઓફ એજ્યુકેશન, પેટલાદ

E-mail ID: sweta_chauhan12@hotmail.com, Mob. No.: 9913009846

Abstract

પ્રવર્તમાન યુગમાં ડિજિટલ મીડિયા અને સાહિત્ય એક સિક્કાની બે બાજુ બની રહી છે. ડિજિટલ મીડિયા એ સંદેશા વ્યવહારનું માધ્યમ છે. ડિજિટલ મીડિયા એટલે ડિજિટલ ઉપકરણો દ્વારા વાંચી, જોઈ અને સાંભળી પણ શકાય. ડિજિટલ મીડિયાએ સંદેશાવ્યવહાર, મનોરંજન અને વ્યવસાયમાં ઘણી પ્રગતિ કરી છે. જેનાથી આપણે માહિતીનો ઉપયોગ, એકબીજા સાથે ક્રિયાપ્રતિક્રિયા કરીએ છીએ તેના પર અસર પડે છે.

ડિજિટલ મીડિયા સરળતાથી શેર કરી શકાય છે અને વિશાળ પ્રેક્ષકો સુધી પહોંચાડી શકાય છે. ઈ-બુક એ ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં ઉપલબ્ધ કરાયેલ પુસ્તક પ્રકાશન છે. ઈ-બુક્સ સાથે, વપરાશકર્તાઓ ઓનલાઈન શીર્ષકો બ્રાઉઝ કરી શકે છે, ઈ-પુસ્તકોને ઈન્ટરનેટ કનેક્શન સાથે ગમે ત્યાંથી સરળતાથી ઍક્સેસ કરી શકાય છે. ભૌતિક પુસ્તકનો અભાવ કેટલાક વાચકોના પુસ્તકો સાથેના સંવેદનાત્મક અનુભવ અને ભાવનાત્મક જોડાણને ઘટાડી શકે છે.

પ્રસ્તાવના:

પ્રવર્તમાન યુગમાં ડિજિટલ મીડિયા અને સાહિત્ય એક સિક્કાની બે બાજુ બની રહી છે. ડિજિટલ મીડિયા એ સંદેશા વ્યવહારનું માધ્યમ છે. એ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ વડે સંગ્રહ અને વહેંચણીનું માધ્યમ છે. કમ્પ્યુટર

સ્માર્ટફોન ઇન્ટરનેટથી ઉપયોગમાં લઈ શકાય છે અને શેર પણ કરવામાં આવે છે.આમ, ડિજિટલ મીડિયા એટલે ડિજિટલ ઉપકરણો દ્વારા વાંચી, જોઈ અને સાંભળી પણ શકાય.

ડિજિટલ મીડિયા અને સાહિત્ય:

ડિજિટલ મીડિયામાં સમાવેશ થાય છે:

- ઈ-પુસ્તકો અને ઓનલાઇન સ્મતો
- વેબસાઇટ્સ અને ઓનલાઇન સામગ્રી
- મોબાઇલ એપ્લિકેશન્સ
- ડિજિટલ વિડિઓ અને ઓડિઓ
- ડિજિટલ જાહેરાત

ડિજિટલ મીડિયાના ઘણા ફાયદા છે. ડિજિટલ મીડિયાએ સંદેશાવ્યવહાર,મનોરંજન અને વ્યવસાયમાં ઘણી પ્રગતિ કરી છે. જેનાથી આપણે માહિતીનો ઉપયોગ, એકબીજા સાથે કેવી રીતે ક્રિયાપ્રતિક્રિયા કરીએ છીએ તેના પર અસર પડે છે.ઇન્ટરનેટ કનેક્શન સાથે ગમે ત્યાંથી સામગ્રી એક્સેસ કરી શકાય છે.ડિજિટલ મીડિયા સરળતાથી શેર કરી શકાય છે અને વિશાળ પ્રેક્ષકો સુધી પહોંચાડી શકાય છે.

સાહિત્ય : ઈ-બુક

ઇલેક્ટ્રોનિક પુસ્તક ઈ-બુક તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. જે ઇલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં ઉપલબ્ધ કરાયેલ પુસ્તક પ્રકાશન છે. તેમાં લેખન, ફોટાઅથવા બંનેનો સમાવેશ થાય છે. જેને કમ્પ્યુટર અથવા અન્ય ઇલેક્ટ્રોનિક ઉપકરણો પર વાંચી શકાય છે. ડેસ્કટોપ કમ્પ્યુટર, લેપટોપ, ટેબ્લેટ અને સ્માર્ટફોન સહિત કોઈપણ કમ્પ્યુટર ઉપકરણ પર પણ વાંચી શકાય છે જેમાં નિયંત્રણક્ષમ વ્યુઇંગ સ્ક્રીન હોય છે.

ઈ-બુક્સ સાથે, વપરાશકર્તાઓ ઓનલાઇન શીર્ષકો બ્રાઉઝ કરી અને ઓર્ડર કરી શકે છે. પછી ઈ-બુક તેમને ઓનલાઇન મોકલી શકાય છે અથવા વપરાશકર્તા ઈ-બુક ડાઉનલોડ કરી શકે છે.

2010 ના દાયકાની શરૂઆતમાં, યુ.એસ.માં એકંદર પ્રકાશન આંકડાઓ દ્વારા ઈ-બુક્સે હાર્ડકપર કરતાં આગળ નીકળી જવાનું શરૂ કરી દીધું હતું.લોકો ઈ-પુસ્તકો ખરીદે છે તેના મુખ્ય કારણો કદાચ ઓછી કિંમતો, વધેલી આરામ કારણ કે તેઓ ઘરેથી અથવા મોબાઇલ ઉપકરણો સાથે સફરમાં ખરીદી શકે છે અને શીર્ષકોની મોટી પસંદગી હોઈ શકે છે. ઈ-પુસ્તક વાચકો વપરાશકર્તાને પૃષ્ઠો પર ટિપ્પણી કરવાની મંજૂરી આપી શકે છે. કેટલીક મોટી સોફ્ટવેર કંપનીઓ તરફથી સમર્થન મળ્યું, જેમ કે એડોબ તેના પીડીએફ ફોર્મેટ સાથે જે 1993 માં રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. મોટાભાગના અન્ય ફોર્મેટથી વિપરીત, પીડીએફ દસ્તાવેજો સામાન્ય રીતે વર્તમાન પૃષ્ઠ, વિડો અથવા અન્ય કદ સાથે ગતિશીલ રીતે સમાયોજિત થવાને બદલે ચોક્કસ પરિમાણ અને લેઆઉટ સાથે જોડાયેલા હોય છે.

વિવિધ ઈ-રીડર ઉપકરણો વિવિધ ફોર્મેટને અનુસરતા હતા, જેમાંથી મોટાભાગના ફક્ત એક અથવા થોડા ફોર્મેટમાં પુસ્તકો સ્વીકારતા હતા, જેનાથી ઈ-બુક બજાર વધુ વિભાજિત થયું. ઈ-પુસ્તકોની વિશિષ્ટતા અને મર્યાદિત વાચકવર્ગને કારણે, સ્વતંત્ર પ્રકાશકો અને વિશેષ લેખકોના ખંડિત બજારમાં ઈ-પુસ્તકોના પેકેજિંગ અને વેચાણ માટેના ધોરણ અંગે સર્વસંમતિનો અભાવ હતો.

ઘણા ઈ-પુસ્તક પ્રકાશકોએ જાહેર ક્ષેત્રમાં રહેલા પુસ્તકોનું વિતરણ કરવાનું શરૂ કર્યું. તે જ સમયે, પ્રકાશકો દ્વારા સ્વીકાર્ય ન હોય તેવા પુસ્તકો ધરાવતા લેખકોએ તેમની કૃતિઓ ઓનલાઇન ઓફર કરી જેથી તેઓ અન્ય લોકો દ્વારા જોઈ શકાય.

ઈ-પુસ્તકોના ફાયદા:

- કિંમત:

પ્રિન્ટિંગ અને શિપિંગ ખર્ચના અભાવે ઈ-પુસ્તકો ઘણીવાર ભૌતિક પુસ્તકો કરતાં સસ્તા હોય છે.અને તરત જ ઓનલાઇન ખરીદી શકાય છે, જેનાથી શિપિંગ ખર્ચ દૂર થાય છે.

- પોર્ટેબિલિટી:

એક જ ઉપકરણ હજારો પુસ્તકો સમાવી શકે છે, જે મુસાફરી માટે અનુકૂળ બનાવે છે અને ભૌતિક સંગ્રહની જરૂરિયાત ઘટાડે છે.

- સુલભતા:

ઈ-પુસ્તકોને ઈન્ટરનેટ કનેક્શન સાથે ગમે ત્યાંથી સરળતાથી ઍક્સેસ કરી શકાય છે અને ફોન્ટ કદ અને અન્ય સુલભતા સુવિધાઓ માટે કસ્ટમાઈઝ કરી શકાય છે.

- પર્યાવરણીય મિત્રતા:

ઈ-પુસ્તકો કાગળનો વપરાશ ઘટાડે છે, વાંચન માટે વધુ ટકાઉ અભિગમમાં ફાળો આપે છે.

- શોધક્ષમતા:

શોધ કાર્ય ટેક્સ્ટમાં ચોક્કસ માહિતીનું ઝડપી સ્થાન આપવા માટે પરવાનગી આપે છે.

- કસ્ટમાઈઝ વાંચન અનુભવ:

ઈ-રીડર્સ એડજસ્ટેબલ ફોન્ટ કદ, તેજ અને ટેક્સ્ટ-ટુ-સ્પીચ વિકલ્પો જેવી સુવિધાઓ પ્રદાન કરે છે, જે વ્યક્તિગત વાંચન અનુભવ માટે પરવાનગી આપે છે.

- ઈન્ટરેક્ટિવ તત્વો:

ઘણા ઈ-બુક્સમાં વિડિઓઝ, ઓડિઓ ક્લિપ્સ અને હાઈપરલિંક્સ જેવા ઈન્ટરેક્ટિવ તત્વોનો સમાવેશ થાય છે, જે વાંચન અનુભવને સમૃદ્ધ બનાવે છે.

- સરળ અપડેટ્સ:

ઈ-બુક્સને નવી સામગ્રી અથવા સુધારાઓ સાથે સરળતાથી અપડેટ કરી શકાય છે, જે ખાતરી કરે છે કે તમારી પાસે હંમેશા નવીનતમ સંસ્કરણ છે.

- જગ્યા બચાવવી:

મુદ્રિત પુસ્તકોથી વિપરીત, ઈ-બુક્સ કોઈ ભૌતિક જગ્યા લેતા નથી, જે મર્યાદિત સ્ટોરેજ ધરાવતા લોકો માટે એક મહત્વપૂર્ણ ફાયદો હોઈ શકે છે.

- મોટેથી વાંચો સુવિધા:

ઘણા ઈ-રીડર્સ અને ઈ-બુક્સ એપ્લિકેશન્સ મોટેથી વાંચવાની સુવિધા પ્રદાન કરે છે, જે વપરાશકર્તાઓને વાંચવામાં આવતા ટેક્સ્ટને સાંભળવાની મંજૂરી આપે છે.

ઈ-પુસ્તકોના ગેરફાયદા:

- આંખનો તાણ:

લાંબા સ્ક્રીન સમય આંખો પર તાણ અને થાક તરફ દોરી શકે છે.

- ટેકનોલોજી પર નિર્ભરતા:

ઈ-પુસ્તકોને ઇલેક્ટ્રોનિક ઉપકરણો અને પાવર સ્ત્રોતોની જરૂર પડે છે, જેના કારણે પાવર આઉટેજ દરમિયાન અથવા જ્યારે ઉપકરણો ઉપલબ્ધ ન હોય ત્યારે તે અપ્રાપ્ય બને છે.

- ઓછો સ્પર્શેન્દ્રિય અનુભવ:

ભૌતિક પુસ્તકનો અભાવ કેટલાક વાચકોના પુસ્તકો સાથેના સંવેદનાત્મક અનુભવ અને ભાવનાત્મક જોડાણને ઘટાડી શકે છે.

- ડિજિટલ રાઈટ્સ મેનેજમેન્ટ:

ઈ-પુસ્તકોને ઉધાર આપવા, વેચવા અથવા છાપવા પર પ્રતિબંધો હોઈ શકે છે, જે નિરાશાજનક હોઈ શકે છે.

- ગુકસાન અથવા ગુકસાનની સંભાવના:

જો ઈ-પુસ્તકો જે ઉપકરણ પર સંગ્રહિત છે તે ખોવાઈ જાય, ચોરાઈ જાય અથવા ખામીયુક્ત હોય તો તે ખોવાઈ શકે છે અથવા ગુકસાન થઈ શકે છે.

- સંભવિત વિક્ષેપો:

ઈન્ટરનેટ ઍક્સેસ હોય છે, જે વાંચન દરમિયાન વિક્ષેપો તરફ દોરી શકે છે.

- પુસ્તકોનું ગુકસાન:

જો ઉપકરણ ક્ષતિગ્રસ્ત થાય અથવા ખોવાઈ જાય તો ઈબુક્સ આકસ્મિક રીતે કાઢી નાખવામાં આવી શકે છે, ખોવાઈ શકે છે, અથવા જો પ્રકાશક ફાઈલ ફોર્મેટ માટે સપોર્ટ બંધ કરે છે તો તે અપ્રાપ્ય બની શકે છે.

- ફોર્મેટિંગ સમસ્યાઓ:

ઈબુક્સ ફોર્મેટિંગ ઉપકરણો અને પ્લેટફોર્મ પર બદલાઈ શકે છે, જે ક્યારેક ઓછા શ્રેષ્ઠ વાંચન અનુભવ તરફ દોરી જાય છે.

- પર્યાવરણીય ચિંતાઓ:

જ્યારે ઈબુક્સને કાગળની જરૂર હોતી નથી, તેમ છતાં તેમને વાંચવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતા ઉપકરણોના ઉત્પાદન અને નિકાલ પર પર્યાવરણીય અસરો પડે છે.

- કિંમત:

જ્યારે વ્યક્તિગત ઈબુક્સ ભૌતિક પુસ્તકો કરતાં સસ્તી હોઈ શકે છે, તેમને વાંચવા માટે જરૂરી ઉપકરણોની કિંમત નોંધપાત્ર હોઈ શકે છે, અને મફત ઈબુક્સ હંમેશા ઉપલબ્ધ હોતી નથી.

- ટેકનિકલ સમસ્યાઓ:

ઈબુક્સ સોફ્ટવેર સુસંગતતા સમસ્યાઓ, ઉપકરણમાં ખામી અથવા તેમને વાંચવા માટે ચોક્કસ સોફ્ટવેરની જરૂરિયાતથી પ્રભાવિત થઈ શકે છે.

GYANBODH

An International Multidisciplinary
Peer Reviewed Journal

ISSN:3048-9792

Volume: 2

Issue: 4

Special Issue: 1

September: 2025

ઉપસંહાર:

ઈ-પુસ્તકો પરંપરાગત મુદ્રિત પુસ્તકો કરતાં અસંખ્ય ફાયદાઓ પ્રદાન કરે છે, જેમાં પોર્ટેબિલિટી, ખર્ચ-અસરકારકતા અને સુલભતાનો સમાવેશ થાય છે. તે પર્યાવરણને અનુકૂળ પણ છે અને એડજસ્ટેબલ ટેક્સ્ટ અને મોટેથી વાંચવા માટેના વિકલ્પો જેવી સુવિધાઓ પ્રદાન કરે છે.

સંદર્ભ:

<https://www.litgleam.in/literature/top-10-benefits-of-ebook>

www.aksharnaad.com

